

12. I. Andrejew, *Oceny...*, p. 18–19.

13. Por. na ten temat S. Mika, *Skuteczność kar w wychowaniu*, Warszawa 1969, p. 29 and the following.

14. *Ibidem*, p. 176 and the following.

15. In greater detail compare: R. Krajewski, *Karceniedzieci. Perspektywa prawna*, Warszawa 2010, p. 122 and the following.

16. Compare: I. Andrejew, *Oceny...*, p. 84. I. Andrejew mentions one more condition, i.e. he claims that castigation should be executed in a way that is customarily accepted in a given society, *ibidem*, p. 84–85.

17. Compare on this subject: E. Czyż, *Prawo, którego nie można egzekwować – wokół postulatów delegalizacji stosowania kar fizycznych wobec dzieci*, Dziecko Krzywdzone 2003, vol. 2, no 2, p. 45–46.

УДК 343 (043.2)

Marta Mozgawa-Saj, Dr.,
Wydział Prawa i Administracji UMCS w Lublinie, Poland

PRZESTĘPSTWO DOPROWADZENIA DO UPRAWIANIA PROSTYTUCJI (ART. 203 K.K.)

Wprowadzenie. Stosownie do art. 203 polskiego k.k. z 1997 r. kto przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub wyzyskując stosunek zależności albo krytyczne położenie, doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Ten typ czynu zabronionego nie miał bezpośredniego odpowiednika ani w k.k. z 1932 r, ani też w k.k. z 1969 r. W k.k. z 1932 r (w art. 210) penalizowane było nakłanianie innej osoby do zawodowego oddawania się nierządowi (pod groźbą kary więzienia do lat 5 i grzywny)¹; podobnie ujmował to art. 174 § 1 k.k. z 1969 r. (kto nakłania inna osobę do uprawiania nierządu, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10).²

Pojęcie prostytutki i systemy prawne reglamentacji prostytucji. M. Jasińska definiuje prostytutkę jako osobę, która zaspokaja potrzeby seksualne przypadkowych partnerów w zamian za pieniądze albo inne dobra materialne i bez zaangażowania uczuciowego, z ograniczonym prawem wyboru klienta – partnera seksualnego.³ Natomiast według M. Antoniszyna i A. Marka „prostytutką jest osoba, która stale lub dorywczo uprawia proceder polegający na świadczeniu usług seksualnych w dowolnej formie w zamian za korzyści materialne, które stanowią decydujący motyw jej działania.⁴”. W nauce wskazuje się, że zawodowe uprawianie prostytucji nie jest konieczne aby uznać daną osobę za prostytutkę; możliwa jest bowiem tzw. prostytucja okolicznościowa.⁵ Nie ulega wątpliwości to, że prostytucję mogą uprawiać zarówno kobieta, jak i mężczyzna.⁶ Znane są cztery systemy prawne regulujące zjawisko prostytucji (prohibicyjny, reglamentacyjny, neoreglamentacyjny,

abolicjonistyczny). W Polsce uprawianie prostytucji nie jest karalne, stosownie do konwencji abolicjonistycznej z 1950 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji (ratyfikowanej na podstawie ustawy z dnia 29 lutego 1952 r.⁷), niemniej jednak istnieje w kodeksie wykroczeń art. 142 czyn zabroniony określany nazwą *racolage* (polegający na natarczywym proponowaniu innej osobie czynu nierządno⁸), o którym niekiedy mówi się, że wprowadza karalność prostytucji „bocznymi drzwiami”.⁹

Dobro chronione. Przedmiotem ochrony jest wolność seksualna osoby zmuszanej do prostytucji.¹⁰ W literaturze pojawił się także pogląd, że indywidualnym przedmiotem ochrony jest tu także godność ludzka¹¹, oraz inny interesujący pogląd, w myśl którego, dobrem chronionym jest tu także wolność do wyboru za kontrowersyjnego choć legalnego, sposobu pozyskiwania środków finansowych (zarobkowania, uprawiania „wolnego” zawodu, wyboru rodzaju wykonywanej pracy lub świadczonych usług).¹² Pogląd ten został poddany krytyce przez E. Czerwonkę¹³ i B. Błońską¹⁴ uważające, że ten rodzaj wolności chroniony jest w prawie karnym przez normę art. 191 k.k. (penalizującego zmuszanie do jakiegokolwiek zachowania).

Stronaprzemiotowa. Istota przestępstwa z art. 203 k.k., polega na doprowadzeniu innej osoby do uprawiania prostytucji przez sprawcę przemocą, groźbą bezprawną, podstępem, przy wykorzystaniu stosunku zależności lub krytycznego położenia pokrzywdzonego. Znamię czasownikowe doprowadzać oznacza „stać się przyczyną czegoś, przyprawić kogoś o coś, spowodować coś, wywołać coś”¹⁵ i obejmuje istnienie związku przyczynowego pomiędzy zachowaniem sprawcy, a podjęciem czynności określonych w dyspozycji przepisu; doprowadzenie zakłada, że sprawca musi być w tym układzie stroną inicjującą, powodującą podjęcie określonego zachowania przez pokrzywdzonego.¹⁶ Wyrażenie „doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji” oznacza, że osoba, która nie zajmowała się tym procederem, rozpoczęła uprawianie go, bądź też osoba, która trudniła się prostytucją, lecz chciała z niej zrezygnować, została zmuszona do kontynuowania procederu, przy użyciu metod wskazanych w przepisie (a nie np. przy użyciu łagodnej perswazji).¹⁷ Ten trafny pogląd znajduje również akceptację w orzecznictwie SN, który stwierdził w postanowieniu z 30 stycznia 2018 r, IV KK 478/17¹⁸, że „za przestępstwo z art. 203 k.k. odpowiada nie tylko ten, kto spowodował, że pokrzywdzony rozpoczął uprawianie prostytucji, lecz także ten, kto nie pozwolił mu tego zaprzestać”. Gdy chodzi o środki działania sprawcy to ich analizę należy rozpocząć od pojęcia przemocy. Przemocą w ogólnym tego słowa znaczeniu jest takie oddziaływanie środkami fizycznymi, które uniemożliwiają lub przełamując opór zmuszanego, ma albo nie dopuścić do powstania lub wykonania decyzji jego woli, albo naciskając aktualnie wyrażaną dolegliwością na jego procesy motywacyjne, nastawić jego decyzję w pożądanym przez sprawcę kierunku.¹⁹ Groźbą bezprawną jest zarówno groźba, o której mowa w art. 190 k.k. (tzw. groźba karalna²⁰), jak i groźba

spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jak również rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej (art. 115 § 12 k.k.)²¹; Z kolei podstęp nie zsadza się w złamaniu woli ofiary, ale na takim oddziaływaniu na nią, które może polegać na wprowadzeniu w błąd lub wykorzystaniu błędu ofiary w zakresie przesłanek motywacyjnych, które wpływają na powzięcie przez nią decyzji (ujęci węższe) albo wprowadzeniu w błąd lub jego wykorzystaniu oraz wyzyskaniu lub spowodowaniu błędu ofiary i doprowadzeniu w ten sposób do stanu, w którym nie mogła ona podjąć lub realizacji decyzji woli z powodu wyłączenia aparatu decyzyjnego lub ruchowego (ujęcie szersze).²² Do znamion przestępstwa stypizowanego w art. 203 k.k. należy również wykorzystanie stosunku zależności lub krytycznego położenia. Stosunek zależności (który może być trwały lub przemijający) polega na tym, że interes (materialny lub niematerialny) osoby zależnej wymaga unikania przez nią konfliktów z osobą, od której jest zależną, gdy taki konflikt grozi jej interesom; nastrój psychiczny tej osoby idzie w tym kierunku, by być posłuszną żądaniom czy życzeniom osoby, od której jest zależna.²³ Ten stosunek zależności może wynikać z mocy prawa (np. opiekun - pupil –art. 145-174, 175-177 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego), z umowy (pracodawca – pracownik), z stanu faktycznego (np. ratownik – osoba ratowana).²⁴ Jak zauważył SN w wyroku z 6 maja 2014 r., V KK 358/13²⁵ stosunek zależności to taki stosunek prawny lub faktyczny, który daje jednej osobie możliwość wywierania określonego wpływu bezpośredniego lub pośredniego na losy i położenie prawne, społeczne i ekonomiczne innej osoby. Zgodnie z wyrokiem SN z 5 lutego 2009 r, II KK 251/08²⁶ „Krytyczne położenie” to taka sytuacja, w której osobie znajdującej się w nim realnie grozi doznanie poważnego uszczerbku lub dolegliwości, niebezpieczeństwu temu zaś zapobiec może odpowiednie zachowanie się sprawcy, natomiast "doprowadzenie" to sytuacja wiążąca się ze złamaniem za pomocą m.in. powyższej metody woli ofiary przeciwnej rozpoczęciu lub kontynuowaniu procederu prostytucyjnego”.

Charakter przestępstwa. Przestępstwo z art. 203 ma charakter skutkowy (a skutkiem jest doprowadzenie ofiary do uprawiania prostytucji). Dokonanie następuje wraz z rozpoczęciem procederu prostytucji albo też przystąpieniem do jego kontynuowania pod wpływem zastosowanych przez sprawcę środków.²⁷ Przestępstwo zmuszania do prostytucji w zakresie wykorzystania stosunku zależności jest przestępstwem indywidualnym (albowiem może wykorzystać ten stosunek jedynie ten sprawca, który w nim pozostaje), natomiast w odniesieniu do pozostałych znamion jest to przestępstwo powszechne.²⁸

Od strony podmiotowej analizowane przestępstwo ma charakter umyślny; część autorów uważa, że może być ono popełnione jedynie z zamiarem bezpośrednim²⁹, inni zaś dopuszczają również *dolus eventualis*.³⁰

Zbiegi przepisów. Może mieć miejsce rzeczy wisty właściwy wybieg

przepisów art. 203 z art. 200 § 1 k.k., (gdysprawca doprowadził do uprawiania prostytucji małoletniego poniżej lat 15). Nie da się wykluczyć kumulatywnej kwalifikacji art. 203 z art. 156 § 1 (lub z art. 157 § 1 lub 2), w przypadku gdy sposobem doprowadzenia do prostytucji jest przemoc.³¹ Jeżeli sprawca pozostaje z osobą zmuszaną w stałym lub przemijającym stosunku zależności, a zmuszanie przybiera postać znęcania się, nie można wykluczyć rzeczywistego właściwego zbiegu przepisów art. 203 i art. 207 § 1 lub 2 k.k. w doktrynie wskazujesz, że przepis art. 203 może pozostawać w kumulatywnej kwalifikacji z art., 189 § 1-3 k.k. (gdysprawca pozbawi ofiarę wolności w celu zmuszenia jej do uprawiania prostytucji), jak również z art. 190a § 1 k.k. (stalking), gdy sprawca chce osiągnąć powyższy cel przy pomocy uporczywego nękania³². Nie można wykluczyć kumulatywnej kwalifikacji art. 203 z art. 191a § 1 k.k. (rozpowszechnianie wizerunku nagiej osoby³³), jak również a przepisami art. 197 § 1-4 k.k. (zgwałcenie)³⁴.

Statystyki. Analiza danych statystycznych (dotyczących występów z art. 203 k.k.) dokonana za lata 200-2012 przez M. Marczewskiego pokazuje, w tym okresie liczb przestępstw stwierdzonych wahała się od 19 (w 2011 r.) do 63 (w 2002 r.)³⁵. Liczba podejrzanych nie przekraczała 40, a kobiety stanowiły zdecydowana mniejszość (i było ich nie więcej niż 11- w 2007 r.). Liczba skazań była niewielka, lecz zróżnicowana i nie przekraczała 30 rocznie (najwięcej w 2004 – 28, i w 2008 – 26). Najczęściej sądy stosowały karę bezwzględnego pozbawienia wolności (a wyjątek stanowiły lata 2000, 2002, 2007, 2010 kiedy to przeważały kary z warunkowym zawieszeniem jej wykonania).³⁶

Uwagi końcowe. Należy sądzić, że aktualne ujęcie typu przestępstwa z art. 203 k.k. jest – co do zasady – prawidłowe. Istniejące w doktrynie rozbieżności nie rzutują w sposób istotny na praktykę stosowania tego przepisu. Niewielka jest liczba przestępstw stwierdzonych (w ostatnich kilku latach – nie przekraczając 30 przypadków rocznie), a co z tym, idzie bardzo rzadkie są przypadki skazań z art. 203 k.k. Choć niewątpliwie istnieje pewna ciemna liczba tych przestępstw, jednak – jak można sądzić – nie jest czyn zabroniony zbyt często występujący w polskiej rzeczywistości.

Literature

1. Bliżej na ten temat por. L. Peiper, Komentarz do kodeksu karnego, Kraków 1936, s. 432-433.
2. Por. bliżej na ten temat M. Siewierski w: J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 1977, s. 442-443.
3. M. Jasińska, Proces społecznego wykołajania młodocianych dziewcząt, Warszawa, 1967, s. 9.
4. M. Antoniszyn, A. Marek, Prostytucja w świetle badań kryminologicznych, Warszawa 1985, s. 6.
5. K. Imieliński, Manowce seksu. Prostytucja, Łódź 1990, s. 15.
6. M. Mozgawa w; Kodeks karny, pod red. M. Mozgawy, Warszawa, 2019,

s. 681.

7. Dz.U. z 1952 r., Nr 41, poz. 278.

8. Bliżej na temat tego wykroczenia por. K. Wala, Wykroczenie nieobyczajnego wybryku na tle pozostałych wykroczeń przeciwko obyczajności publicznej, Warszawa 2019, s. 305-380; M. Mozgawa, Uwagi na temat wykroczenia z art. 142 k.w., w Prostyucja, pod red. M. Mozgawy, Warszawa 2014, s. 117-133.

9. W. Radecki, Jeszcze raz o tzw. racolage, Gazeta Sadowa i Penitencjarna, 1970, nr 19.

10. Por. np. M. Budyn –Kulik, M. Kulik w: Kodeks karny. Część szczególna, t. I. Komentarz do art. 117-221, pod red. M. Królikowskiego, R. Zawłockiego, Warszawa, 2017, s. 797; M. Mozgawa w: Kodeks, s. 680; S. Hypś w: Kodeks karny. Komentarz, pod red. A. Grześkowiak, K. Wiaka, Warszawa 2019, s. 1087.

11. B. Blonska, Zagadnienie

12. Tak J. Warylewski w: System Prawa Karnego, t. 10, Przepisy przeciwko dobrom indywidualnym, pod red. J. Warylewskiego, Warszawa 2016, s. 927. Tak też P. Kozłowska-Kalisz, K. Nazar-Gutowska, Doprowadzenie, s. 100.

13. A. Czerwonka, Przepisy zmuszania do prostytucji, Ius Novum 2012, nr 1, s. 65-66.

14. B. Błońska, Zagadnienie przedmiotu ochrony prawnokarnej w przypadku przestępstw eksploatacji prostytucji, Studia Iuridica, 2006, t XLVI, s. 56.

15. Słownik Języka Polskiego PWN pod red. M. Szymczaka, t. I, Warszawa 1984, s. 430.

16. P. Kozłowska-Kalisz, K. Nazar-Gutowska, Doprowadzenie innej osoby do uprawiania prostytucji (art. 203 k.k.) w: Prostyucja, pod red. M. Mozgawy, Warszawa 2014, s.101.

17. J. Warylewski w: Kodeks karny. Część szczególna, t. 1, Komentarz do art.117-221, pod red. A. Wąska, R. Zawłockiego, Warszawa, 2010, s. 681.

18. Lex nr 2473792

19. T. Hanausek, Przemoc jako forma działania przestępnego, Kraków 1966, s. 65.

20. Art. 190 § 1 k.k.: Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

21. Nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem lub zachowaniem zagrożonym administracyjną karą pieniężną (art. 115 § 12 k.k.)

22. M. Filar, Przepisy zgwałcenia w polskim prawie karnym, Warszawa – Poznań 1974, s. 105.

23. L. Peiper, Komentarz, s. 425.

24. M. Mozgawa w; Kodeks, s. 659.

25. LEX nr 1482486

26. LEX nr 486551

27. O. Górniok w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, Kodeks karny. Komentarz,

t. II, Gdańsk 2005, s. 216.

28. P. Kozłowska-Kalisz, K. Nazar-Gutowska, *Doprowadzenie*, s. 111.

29. Tak min. M. Berent, M. Filar w: *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. M. Filara, Warszawa 2016, s. 1265; M. Mozgawa w: *Kodeks*, s. 681; J. Warylewski w; *System*, s. 935.

30. Tak m.in. P. Kozłowska-Kalisz, K. Nazar-Gutowska, *Doprowadzenie*, s. 111, M. Budyn-Kulik, M. Kulik w: *Kodeks*, s. 800; S. Hypś w: *Kodeks*, s. 1088.

31. M. Budyn-Kulik, M. Kulik w: *Kodeks*, s. 800; M. Mozgawa w; *Kodeks*, s. 682.

32. M. Mozgawa w: *Kodeks*, s. 682.

33. Gdy sprawca doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji, wykorzystując w tym celu krytyczne położenie, mogące powstać z rozpowszechniania jej nagiego wizerunku lub w trakcie czynności seksualnej. Por. P. Kozłowska-Kalisz, K. Nazar-Gutowska, *Doprowadzenie*, s. 112.

34. Tak np. M. Mozgawa w; *Kodeks*, s. 682; odmiennie uważa J. Warylewski w: *System*, s. 935.

35. W ostatnich latach również liczba przestępstw stwierdzonych jest niewielka: w roku 2013 – 17, w 2014- 30, w 2015 – 22, w 2016 – 25, w 2017 – 28. <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-6/63504>, [Zmuszanie-do-prostytucji-art-203.html](http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-6/63504)

36. M. Marczewski. *Przestępstwa związane z prostytucją w świetle statystyki policyjnej i sądowej*, w: *Prostytucja*, pod red. M. Mozgawą, Warszawa 2014, s.308 - 310.

UDC 343.1(043.2)

Rzayev Ramin, PhD student,
Baku State University, Baku, Azerbaijan

PROCEDURAL ASPECTS OF CHANGE OF ACCUSATION IN COURT PROCEEDING

After making a decision on the appointment of a judicial review, the nature of the charge laid down by the general conditions for the exercise of judicial review is examined. In this case, the general terms of the trial must be adhered in such a manner that the prosecution can be considered in court. These terms of judicial review are generally applicable to independent court proceedings where any decision made without their observance is invalid [1, p. 154]. One of the general conditions for judicial review is that the limits of judicial review are about changing the accusation in the courtroom. Issues of changing the judgment in the courtroom are an important part of the judicial review threshold. Under the basic requirement of Article 318 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Azerbaijan, which determines the limits of legal proceedings, the court considers a criminal case, simplified pre-trial proceedings, or a complaint of special indictment exclusively on the basis of the